aña 16
no. 4
1985

SKOL & KOMUNIDAT

SINDIKATO
DI MAESTRONAN
DI ARUBA

pag. 10

redaktie: c. tromp, h. oplaat, q. maduro, j. van eer, t. pengel, j. pereira, r. reeberg.
redaktie-adres: kantoor simar, sabana blanco 36.
bank skol & komunidat: a.b.n., banknr. 31.47.886.
layout en fotografie: r. de graaff.
drukker: vad.

simar, sindikato di maestronan di aruba, sabana blanco 36, pob 582, oranjestad, tel. 24219.

bestuur:
burney every, vise-presidente; mirella wijngaarden, 1° sekretario; ebby goedgedrag, 2° sekretario; jaime mata, 1° tesorero; gerrit besselink, 2° tesorero; dolfi kock, komisario; edgar boekhoudt. komisario;

SKOL & KOMUNIDAT

1985
aña 16 - no. 4

sindikato di maestronan di aruba

de positie van de VROUW in het arubaanse onderwijs

Aruba, 26 maart 1985

Ralph R. van BREET

Het is een bekend gegeven dat de onderwijsdeelname op Aruba, ondanks het feit dat de Nederlandse Antillen geen leerplicht kent, bijzonder hoog is. Uit Tabel 1 kunnen we aflezen dat de onderwijsdeelname sinds 1960 een opgaande trend vertoont en dat volgens de uitkomsten van de Census 1981 de onderwijsdeelnameratio voor de 6 - 11 jarigen thans boven de .99 en voor de 12 - 15 jarigen boven de .90 ligt.

TABEL 1: PERCENTAGE SCHOOLGAANDEN PER LEEFTIJDSCATEGORIE: 1960, 1972 EN 1981 (1)

Leeftijd	Census 1960	Census 1972	Census 1981
2			26,8
3			40,2
4			76,6
5	33,2		93,7
6	53,6	69,4	98,3
7	87,3	96,6	99,1
8	92,9	96,5	99,7
9	94,4	97,4	99,6
10	94,6	97,6	99,6
11	94,8	97,5	99,5
12	93,3	96,3	99,6
13	84,4	94,8	98,8
14	73,6	88,3	96,2
15	58,9	77,3	91,9
16	34,4	65,8	84,2
17		45,8	64,5
18		25,9	45,6
19			25,3
20			15,0
21			8,6
22			4,5
23			3,1
24			1,6

De omvang en de groei van de spontane onderwijsdeelname op Aruba krijgt nog meer reliëf wanneer we de gegevens van Tabel 1 met die van Tabel 2 vergelijken, waarin de leeftijdsspecifieke onderwijsdeelnameratio's voor de gehele latijns-amerikaanse en caraibische regio zijn opgenomen.

TABEL 2: PERCENTAGE SCHOOLGAANDEN PER LEEFTIJDSCATEGORIE IN DE LATIJNS-AMERIKAANSE EN CARAIBISCHE REGIO: 1960, 1970 EN 1977 (2)

leeftijdscategorie	1960	1970	1977
6 - 11	57,6	72,1	78,7
12 - 17	35,9	49,0	60,2
18 - 23	6,2	13,0	22,1
6 - 23	36,8	48,7	56,8

De gegevens in Tabel 1 met betrekking tot de onderwijsdeelname op Aruba duiden erop dat ook de onderwijsdeelname van de vrouwen bijzonder hoog is. Een gedetailleerder beeld van de (groei van) de onderwijsdeelname van de vrouwen op Aruba wordt in Tabel 3 gegeven, waarin voor de jaren 1960, 1970, 1980 en 1982 de verdeling van de leerlingen naar sexe over de verschillende schooltypen is uitgezet.

TABEL 3: AANTAL LEERLINGEN PER SCHOOLTYPE NAAR SEXE: 1960, 1970, 1980 EN 1982 (3)

	1960		1970		1980		1982	
Schooltype	M	V	M	V	M	V	M	V
VO/KO	984	1009	1066	1022	970	959	1081	1058
LO/BO	5293	5280	5656	5399	3660	3473	3510	3346
BLO/BuO	112	19	280	133	190	99	149	77
HHO	—	365	—	730	17	483	4	392
LTO (incl. ETO)	324	—	1133	—	1167	15	1185	15
ETAO			195	239	153	496	156	510
MULO/MAVO	846	891	1047	1388	862	1314	808	1282
HAVO			173	211	282	401	273	356
HBS/VWO	108	95	151	135	128	179	150	203
UTO/MTO	38	—	208	—	334	32	367	42
MAO					43	89	30	123
APA (KO)					—	30	—	28
APA (OO)					15	46	6	30
Totaal dagscholen	7705	7659	9909	9257	7821	7616	7719	7462
w.o.: primair onderwijs	6389	6308	7002	6554	4820	4531	4740	4481
secundair onderw.	1278	1351	2699	2703	2609	2888	2576	2758
post-secund. ond.	38	—	208	—	392	197	403	223

Bezien we echter de uitkomsten van het onderwijs op Aruba, dan blijkt de algemene stelling over de achterstelling van de vrouw ook voor wat betreft het onderwijs op te gaan, in de zin dat, zoals uit Tabel 4 blijkt, de geschooldheidsgraad van het vrouwelijk deel van de niet-schoolgaande bevolking van 15 jaar en ouder inderdaad lager is dan die van het mannelijk deel. Zo zien we dat 48 percent van de niet-schoolgaande vrouwen van 15 jaar en ouder geen of slechts een (al dan niet voltooide) lagere schoolopleiding heeft, terwijl het vergelijkbare percentage voor de mannen 37,7 percent bedraagt. En aan het andere eind van de scala zien we dat slechts 10,1 percent van de niet-schoolgaande vrouwen van 15 jaar en ouder een (al dan niet voltooide) middelbare of hogere (beroeps) opleiding heeft, terwijl het vergelijkbare percentage voor de mannen 18,1 percent bedraagt.

Maar zoals eveneens uit Tabel 4 blijkt, dient deze geringere geschooldheidsgraad van het vrouwelijk deel van de niet-schoolgaande bevolking van 15 jaar en ouder voornamelijk toegeschreven te worden aan de achterstelling die in het verleden bestond, want bezien we de gegevens uit Tabel 5, dan blijkt hieruit dat de huidige generatie schoolgaande vrouwen de rollen heeft omgekeerd. Zo bijvoorbeeld kunnen we uit Tabel 5 aflezen dat de vrouwen door de bank genomen op een jongere leeftijd naar het voortgezet onderwijs doorstromen en daarbij in vergelijking tot de mannen vaker naar de hogere vormen van het voortgezet onderwijs gaan. De conclusie is dan ook gerechtvaardigd dat de vrouwen thans bezig zijn om hun historische onderwijsachterstand met rasse schreden in te halen, zoals ook de gegevens uit Tabel 3 hierboven laten zien.

→

TABEL 4: NIET-SCHOOLGAAND DEEL VAN DE BEVOLKING VAN 15 JAAR EN OUDER NAAR LEEFTIJD, SEXE EN OPLEIDING: 1981 (PERCENTAGES) (4)

	15-34 jaar		35-54 jaar		55 jaar en ouder		Totaal	
Opleidingsniveau	M	V	M	V	M	V	M	V
Geen	0,6	0,8	0,9	1,4	10,5	11,4	2,5	3,1
LO niet-voltooid	8,5	7,6	13,8	19,6	27,1	32,9	13,6	16,8
voltooid	14,1	15,3	25,7	37,6	33,6	40,7	21,6	28,1
LBO niet-voltooid	14,2	11,2	4,3	2,7	0,7	0,3	8,4	6,1
voltooid	29,6	23,7	14,2	7,5	6,7	2,6	20,3	13,9
AVO niet-voltooid	6,7	11,1	7,8	11,0	4,4	4,3	6,7	9,7
voltooid	10,9	18,5	7,7	8,6	5,3	3,8	8,8	12,2
MBO niet-voltooid	1,9	0,8	1,0	0,6	0,4	0,2	1,3	0,6
voltooid	7,9	6,8	16,1	6,2	7,4	1,8	10,6	5,6
HBO niet-voltooid	0,7	0,2	0,5	0,2	0,3	0,2	0,6	0,2
voltooid	4,5	3,9	7,1	4,4	3,1	1,7	5,1	3,6
WO niet-voltooid	—	—	0,1	—	0,1	—	0,0	—
voltooid	0,4	0,1	0,8	0,1	0,4	0,0	0,5	0,1
Onbekend	—	—	—	—	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal (N —)	9208	9613	6416	7320	3419	4169	19043	21102

TABEL 5: DE BEVOLKING VAN 12, 14, 16 EN 18 JAAR NAAR SEXE EN SCHOOLBEZOEK: 1981 (5)

	12-jarigen		14-jarigen		16-jarigen		18-jarigen	
	M	V	M	V	M	V	M	V
Bevolking	531	530	585	511	644	641	693	706
waarvan op school	530	527	564	490	527	555	320	318
waarvan:								
BO/BuO	410	379	96	53	5	5	1	2
	(77,4)	(71,9)	(17,0)	(10,8)	(0,9)	(0,9)	(0,3)	(0,6)
VO (incl. MBO/HBO)	120	148	468	437	522	550	319	316
	(22,6)	(28,1)	(83,0)	(89,2)	(99,1)	(99,1)	(99,7)	(99,4)
waarvan: LBO	19	9	241	139	313	215	123	80
	(15,8)	(6,1)	(51,5)	(31,8)	(60,0)	(39,1)	(38,6)	(25,3)
MAVO	73	105	170	232	130	230	47	117
	(60,8)	(70,9)	(36,3)	(53,1)	(24,9)	(41,8)	(14,7)	(37,0)
HAVO/VWO	27	34	57	66	63	87	60	77
	(22,5)	(23,0)	(12,2)	(15,1)	(12,1)	(15,8)	(18,8)	(24,4)
Overig	1				16	18	89	42
	(0,8)				(3,0)	(3,3)	(27,9)	(13,3)

Ondanks de hierboven geschetste verworvenheden (in termen van een formele gelijkheid van kansen) van de vrouw in het arubaanse onderwijs, wordt vaak gesteld dat er toch sprake is van een "geinstitutionaliseerd sexisme" in het onderwijs, in de zin dat in en door het onderwijs de meisjes in hun vrouwenrol en de jongens in hun mannenrol bevestigd worden (6).

De bewering over het geïnstitutionaliseerd sexisme in het arubaanse onderwijs heeft een tweetal componenten (viz.: een rolbevestigende schoolkeuze en een rolbevestigend verborgen curriculum) waar in het onderstaande nader op in wordt gegaan.

Uit Tabel 3 kunnen we aflezen dat in 1960 25,4 percent van de mannelijke leerlingen in het secundair onderwijs op de technische school zat en dat 27,0 percent van de vrouwelijke leerlingen op een huishoudschool zat. In 1982 echter was de situatie sterk gewijzigd:

46,0 percent van de mannelijke leerlingen in het secundair onderwijs zat op de technische school, terwijl slechts 14,2 percent van de vrouwelijke leerlingen op een huishoudschool zat. Zelfs al tellen we de 18,5 percent van de vrouwelijke leerlingen die op een ETAO-school zat mee, dan nog zien we dat er thans meer bij de mannen dan bij de vrouwen sprake is van een rolbevestigende schoolkeuze.

Eenzelfde beeld doet zich ook voor op het niveau van het hoger onderwijs, zoals we in Tabel 6 kunnen aflezen, waarin de verdeling naar studierichting van de arubaanse studenten in Nederland is uitgezet.

De tweede component van de bewering over het geïnstitutionaliseerd sexisme in het arubaanse onderwijs (viz.: een rolbevestigend verborgen curriculum) laat zich moeilijk bevestigen of ontkennen door middel van een statistische analyse. Teneinde na te gaan of en in hoeverre er in het arubaanse onderwijs sprake is van een rolbevestigend verborgen curriculum zou een inhoudsanalyse van het onderwijsleermateriaal dat in het arubaanse onderwijs gebruikt wordt en van de op Aruba verkrijgbare kinder- en jeugdliteratuur in het algemeen gepleegd moeten worden. Zo op het eerste gezicht kan echter gesteld worden dat zowel v.w.b. het gebruikte onderwijsleermateriaal als v.w.b. de interactie leerkracht-leerling er binnen het arubaanse onderwijs sprake is van een bevestiging van de traditionele sexegebonden rolpatronen. (8)

TABEL 6: ARUBAANSE STUDERENDEN IN NEDERLAND NAAR SEXE EN STUDIERICHTING: OKTOBER 1984 (7)

STUDIERICHTING:	M	V
Landbouwwetenschappen, veeartsenij, e.d.	0	1
Techniek, architectuur, stedebouwkunde, verkeerskunde, e.d.	33	4
Wiskunde en natuurwetenschappen	2	0
Gezondheidswetenschappen, biologie, e.d.	15	21
Economische wetenschappen, bedrijfskunde, accountancy, e.d.	7	15
Sociale, politieke en juridische wetenschappen	2	6
Humaniora, geschiedenis- en godsdienstwetenschappen	0	7
Onderwijs, pedagogiek en sociale dienstverlening	6	23
Kunstonderwijs	1	1
Totaal	66	78

BIJ WIJZE VAN CONCLUSIE:

1. Op basis van de gegevens m.b.t. de geschooldheidsgraad van de niet-schoolgaande bevolking van 15 jaar en ouder (Tabel 4) kan gesteld worden dat er op Aruba sprake is van een historische onderwijsachterstand van de vrouwen.
2. Echter zien we dat mede ten gevolge van een verhoogde onderwijsdeelname (Tabel 1) de huidige generatie schoolgaande vrouwen de rollen heeft omgekeerd (Tabel 5) en dat de vrouwen thans bezig zijn om hun historische onderwijsachterstand met rasse schreden in te halen (Tabel 3).
3. In zoverre er op Aruba sprake is van een rolbevestigende school- of studiekeuze, geldt dit veeleer voor de mannen dan voor de vrouwen en dit zowel op het niveau van het secundair onderwijs (Tabel 3), als op het niveau van het hoger onderwijs (Tabel 6).
4. Niettemin zijn er aanwijzingen dat er binnen het arubaanse onderwijs toch sprake is van een geïnstitutionaliseerd sexisme en wel in de zin van een rolbevestigend verborgen curriculum zoals tot uiting komend in het gebruikte onderwijsleermateriaal en in de interactie leerkracht-leerling.
5. Het vorenstaande leidt dan ook tot de conclusie dat de grootste hinderpaal voor de algehele gelijkstelling van man en vrouw binnen het onderwijs op het niveau van het bewustzijn ligt en dat een consciëntisatie van de onderwijsgevenden van het geïnstitutionaliseerde sexisme in het onderwijs niet los gezien kan worden van de algemene maatschappelijke discussie over het doorbreken van de traditionele rolpatronen.

●

NOTEN:

1) Zie: Ralph R. van Breet: "Het onderwijs op Aruba in 1981" in: Skol i Komunidat, november 1983, pag. 4.
2) Zie: Unesco: "Evolucion cuantitativa y proyecciones de matricula de los sistemas educativas de America Latina y el Caribe" (Paris, agosto de 1979), pag. 27.
3) Zie: Departement van Onderwijs: "Het onderwijs in de Nederlandse Antillen: Verslag over het jaar 1960" (Curacao, 1961).
Departement van Onderwijs: "Het onderwijs in de Nederlandse Antillen: Verslag over het jaar 1970" (Curacao, 1971).
Departement van Onderwijs, afd. Aruba: "Jaarverslag 1980" (Aruba, 1981).
Departement van Onderwijs, afd. Aruba: "Jaarverslag 1982" (Aruba, 1983).
4) Zie: Ralph R. van Breet: op cit.: (pag. 5 en 8).
5) Ibid.: (pag. 7).
6) Zie: Werkgroep Vrouwenzaken: "Gelijkstelling jongens en meisjes in het onderwijs", in: Skol i Komunidat, mei 1983, pag. 16).
7) Zie: Stichting Studiecommissie Nederlandse Antillen: "Nominatieve staat van studerenden per 12-10-84" (Den Haag, 1984).
8) Vgl. in dit verband: Werkgroep Vrouwenzaken: "Positie van de vrouw in het onderwijs", in: Skol i Komunidat, feb. 1983.

LYDIA EMERENCIA:

'SI SIMAR NO MOVE, TA KEN LO MOVE?'

Riba dianan 16 i 17 di mei último direktiva di Simar a organisá un seminario pa su kolaboradornan, miembronan di e diferente komishonnan di e sindikato. E meta tabata pa asina yega na un plan di trabou ku direktiva por usa komo guia den su tarea sindikal. E puntonan di salida tabata: e enkuesta tení den seno di Simar na '83; e konferensia 'E kalidat di enseñansa' di '84 i e aktual situashon di reseshon ku medidanan ariba tereno di enseñansa a korto i mediano plaso. Aunke e partisipashon tabata basta pober den sentido di kantidat, e resultadonan di e seminario aki ta satisfaktorio. Lydia Emerencia, Ralph van Breet i Eddy Croes a presentá lekturanan durante e seminario i nos ta di opinion ku nan meresé un públiko mas grandi. Pa e motibo ei i tambe pa invitá nos miembronan pa partisipá den e diferente diskushonnan ku ta andando aworaki den nos sindikato, nos ta publiká aki bou e charla ku Lydia Emerencia a presentá.

E seminario di awe no ta e promer seminario ku SIMAR ta organisá tokante enseñansa, su problemanan i e nesesidat pa kambio. Esaki no ta e promer biaha tampoko ku ta toka e tema di "issues" den enseñansa. Ya ta basta aña kaba ku e proseso di pensa tokante di nos enseñansa ta andando den SIMAR. Por bisa sin eksagerá ku ta SIMAR ta esun ku a duna e estímulo mas importante den e proseso di konsientisashon tokante e problemanan den nos enseñansa aki na Aruba. "Issues" (= asuntonan ku merese atenshon) ku den pasado a haña atenshon spesial di SIMAR, tabata e asunto di idioma i kontenido straño i e problema di keda sinta.
Mi intenshon di awe lo no ta pa ripití e lokual ku ya pa basta aña kaba SIMAR a señalá na problemanan den nos enseñansa. Mas bien lo mi kier pidi boso atenshon pa e echo ku enseñansa ta enfrentando un periodo sumamente krusial pa dos motibo:

A. E kambionan estatal dilanti porta.
B. E krisis ekonómiko ku Aruba lo bai pasa aden.

Ambos punto lo tin un impakto grandi pa ku enseñansa di Aruba. Pa SIMAR, komo sindikato preokupá pa e futuro di nos enseñansa, e ta di importansia di tin un bista riba e impakto aki. E maneho i strategia di SIMAR pa ku nos enseñansa riba termino korto i largo lo mester ta basá riba un analisis di e "trend" di desaroyo nos dilanti. Unda, i asina leu ku ta posibel, SIMAR lo mester antisipá e desaroyonan aki i purba di ehersé influensia riba nan.
SIMAR no por keda pará un banda; e kontesta lo mester bini di SIMAR. Den e charla di awe lo mi purba di deskribí algun "issues" ku ta surgi dor di e kambionan estatal i dor di e krisis ekonómiko dilanti porta.

E kambionan estatal

Aki 6 luna e teritorio insular Aruba lo bira e país Aruba. Esaki ta nifiká ku lo bini kambionan drástiko den:
1. E organisashon gubernamental di enseñansa.
2. E maneho di enseñansa..

ad. 1.
E kambio den e organisashon gubernamental no ta impliká simplemente un integrashon di e aktual Departamento di Enseñansa (Land) i e aktual Onderwijszaken (Eiland). Mas bien e kambio ta impliká un "set up" di un organisashon nobo, ku metanan, funshonnan i tareanan nobo.
Den futuro enseñansa lo bai kai bou di e asina yamá "Direktie-Onderwijs". Hunto ku e Instituto di Kultura, Biblioteka Nashonal, Idefre, Salubridat Públiko, Asuntonan Sosial i Asuntonan di Labor, e "Direktie-Onderwijs" aki lo bai kai bou di Ministerio di Asuntonan di Bienestar General ("Ministerie van Welzijnszaken).

ad. 2.
Ta straño tal bes di papia di maneho, pasobra ta konosí ku den mundo di enseñansa aki na Antias i Aruba no ta kustumber den gobernashon pa hiba un maneho pa ku enseñansa. Di otro banda por bisa tambe "geen beleid is ook een beleid". Entrante 1 di yanüari 1986 e maneho di enseñansa na Aruba lo ta kompletamente den man di nos gobierno di Aruba.
Pa ku e dos terenonan aki, organisashon i maneho, por distinguí e siguiente "issues" di importansia:

1. Meta, kontenido, prioridatnan i planning di e maneho di enseñansa despues di yanüari 1986.
2. Efektividat di e struktura di maneho di nos enseñansa den e organisashon nobo.
3. Kalidat, kantidat i efektividat di e mantenshon di nos enseñansa (e asina yamá "verzorgingsstruktuur").
4. Kalidat i efektividat di e struktura di deliberashon (e asina yamá "overlegstruktuur") den nos enseñansa, esta e sistema, prosedura i institushonnan ku lo krea pa deliberá tokante maneho, kambio i desishonnan den enseñansa ku esnan konserní.
5. E liñanan di kontakto i kooperashon entre nos enseñansa i enseñansa den eksterior, na promé luga: Antias di 5, Hulanda i región.

Den lo siguiente un palabra kòrtiko tokante kada uno di e puntonan aki.

Maneho di enseñansa.

Ta konosí ku na aña 1981 a publiká e nota "Enseñansa pa Un i Tur", ku ta kontené un konsepto di un maneho na Antias.
Nifikashon di e rapòrt aki ta históriko, pasobra e ta e promé intento pa desaroyo di e maneho integral pa ku enseñansa: un maneho ku ta tene kuenta ku tur e problemanan grandi ku nos enseñansa Antiano tin. Importante ta tambe ku e nota aki a asentuá ku un maneho di enseñansa eksitoso mester ta parti di un maneho di desaroyo nashonal riba tereno ekonómiko, sosial i kultural. No por realisá kambionan drástiko riba tereno di enseñansa ekonómiko, sosial i kultural, i di otro banda: no por kambia nos ekonomia, kultura i struktura sosial si no realisá kambionan drástiko den enseñansa..
Ya ta pa basta aña kaba ku SIMAR ta insistí ku mester duna enseñansa tur chèns pa hunga e papel importante ku e por tin den e desaroyo largo di independensia i dekolonisashon. Alabes SIMAR a asentuá ku enseñansa ta un di e instrumentonan mas importante pa stimulá i dirigí un desaroyo ekonómiko dinámiko den nos país. Mas aun SIMAR a trese varios biaha padilanti ku enseñansa ta un derecho di kada ser humano i ta deber di gobierno pa garantisá e dereho aki.
Ta tristo pa konstatá ku despues di e ola di optimismo ku a lanta den e tempo ku e nota a sali i ku tur hende a pensa ku porfin algo lo bai sosodé den enseñansa, al fin tur speransa a para kaba na nada. Gobierno insular a distansiá su mes públikamente di e nota "Enseñansa pa Un i Tur" i a laga sa ku Aruba més lo hiba su propio maneho i lo produsí su propio nota di maneho. Te awe: nada.

→

Nos ta pues den un situashon den kua no tin ningun seguridat riba kuá maneho gobierno di Aruba lo hiba entrante 1 di yanüari 1986 pa ku enseñansa. Pregunta kardinal: kuanto i kua di e preokupashonnan i intentonan pa kambio i inovashon formulá den pasado, lo haña nan kaminda den e maneho ku gobierno lo bai hiba.
Den e konseho ku Berenschot, Organisatiegroep, a manda pa gobierno insular (yanüari 1985), nos ta lesa komo meta di e "Direktie-Onderwijs": "Een optimaal gevormde en opgeleide Arubaanse bevolking, gericht op zowel de individuele zelfontplooiing als de sociale rechtvaardigheid". Un meta ku ta zona hopi bunita, pero ku, tanten ku no tradusié den plannan konkreto pa término korto i largo, nos no por hasi nèt nada ku ne. Ningun parti, asina leu ku ami sa, gobierno insular di Aruba a yega di presentá un maneho konkreto, meta i prioridatnan pa ku ensênansa den su totalidat. Presisamente e falta di interes, e falta di moveshon aki riba tereno insular na fabor di enseñansa, ta laga nos teme lo peor pa ku e maneho ku lo hiba despues di yanüari 1986. Otro faktor ku ta kondusí na e miedo aki ta:
1. E echo ku asta e "issue" di Papiamento, un di e esunnan ku despues di basta aña a haña basta akohída den pueblo, a manera desparsé aki na Aruba. Sin kier duna un balotashon di e kalidat di e intentonan na Kòrsou, mester mustra riba e diferensia grandi ku nos hermana isla, unda ku plannan pa introdusí Papiamento komo vak den skolnan básiko ta andando, kursonan di LO-Papiamento a bira normal i komishonnan ta wordo formá pa studia e prosedura i 'planning' pa introdusí Papiamento komo idioma vehíkulo na skol.
2. E echo ku asta den tempo ku kosnan tabata bai bon na Aruba i no tabata tin e burako grandi riba e presupuesto, ya kaba a kuminsa "lever in" riba enseñansa. Sifranan ta mustra ku na aña 1974 Aruba a reservá 35% di e presupuesto pa enseñansa. Na 1983 e persentahe aki a bira solamente 24%, mientras ku relativamente diferente otro pòst riba e presupuesto a subi!
3. E echo ku e puesto di diputado di enseñansa a para bira e puesto ku ningun polítiko no kier karga, pa e poko 'importansia polítiko' ku e lo tin (of pasobra tin miedo pa tuma responsabildat?). Esaki a hasi ku den e delaster añanan un maneho serio i konsistente di gobierno insular pa ku enseñansa tabata kasi imposibel.
Ta tristo pa nota ku apenas 6 luna promé ku Aruba lo bira país den Reino, te ainda e no sabi kiko e kier ku su enseñansa.

SIMAR su tarea ta pa tene duro na e "issues" ku den nos konsepto mester forma parti di un maneho responsabel pa ku enseñansa.
Esakinan ta en korto:

1. E problema di un kontenido i un idioma straño den nos enseñansa. E problema aki ta parse di bira kada dia mas urgente. Observashonnan ta demostra ku bou di preshon di sirkumstansianan, poko poko Papiamento a kuminsá drenta skol, pero no di 'porta di dilanti', pero di 'porta di patras'. Si no "tackle" e asunto di idioma pronto, e asunto aki lo bai resultá den un problema

Docenten van de Universidad di Antias tijdens een bul-uitreiking op Aruba.
Zal dit in de toekomst niet meer mogelijk zijn?

hopi serio.
2. E problemanan den e struktura eksterno di nos enseñansa. Entre otro:
— en bareranan entre: kleuteronderwijs i basisschool, basisschool i secundair onderwijs, Beroepsonderwijs i Algemeen Vormend Onderwijs, Lager Beroeps Onderwijs i Middelbaar Beroeps Onderwijs.
— e selekshon mucho tempran pa formanan di enseñansa sekundario. E punto aki no solamente ta reforsá e karakter elitario di nos enseñansa (muchanan di sierto klase sosial tin menos aseso na sierto tipo di enseñansa), pero alabes ta krea un problema pa, en espesial, nos Lager Beroeps Onderwijs (LTS, HHS, ETAO). Sigur den e buskamento na alternativanan ekonómiko pa nos país, e beroepsonderwijs mester ta e tipo di enseñansa ku mester haña hopi atenshon.
3. E problemanan di desigualdat den enseñansa pa ku klase sosial i sekso. Esaki ta un di e puntonan ku aki na Aruba te aworaki a haña masha poko atenshon. Te aworaki nos no por ripará nada di intentonan of asta pensamentonan serka nos gobernantenan kon pa ataká e desigualdat aki, por ehèmpel dor di krea medionan ekstra.
4. E problema di "rendement". E problema aki ta konsekuensia di e problemanan deskribí ariba. Ta toka akinan:
— e kantidat grandi di "drop-outs"
— e kantidat grandi di mucha ku ta keda sinta.
5. Atenshon pa e mucha ku problema den nos enseñansa.
— desaroyo di e kondishonnan pa nos enseñansa (en espesial enseñansa básiko), amplia su base di kuido ("zorgbreedte")
— desaroyo di un Enseñansa Spesial Sekundario.

Efektividat di e struktura di maneho.

Bou di e punto aki ta kai asuntonan manera:
— e struktura interno di e "Direktie-Onderwijs" i e posibilidatnan ku e struktura ta duña.
— e divishon di e kompetensia pa tuma desishon.
— e posibilidat di 'feedback', kontrol i evaluashon krítiko di e maneho.
Pa ku e efektividat di e organisashon nobo di e "Direktie-Onderwijs" no por bisa mucho kos ainda. Na primera bista ku e struktura riba su mes ta duna posibilidatnan pa un maneho i atministrashon nesesario di nos enseñansa. Pero, tenten ku no ta kla ta segun kua prosedura e formashon di maneho i e tumamento di desishonnan ta tuma luga, no por bisa mucho tokante e manera ku e organisashon lo bai funshoná. Esaki naturalmente aparte di e echo ku sin un maneho ningun struktura, kon bunita ku e por ta, no por funshoná na drechi.

Den e rapòrt di Berenschot nos ta lesa: "De afwezigheid van een duidelijk onderwijsbeleid heeft het ontwerpen van een struktuur van de direktie-onderwijs bemoeilijkt. Wij nemen aan dat na 1-1-'86 belangrijke wijzigingen in de voorgestelde struktuur wenselijk kunnen blijken te zijn". E palabranan aki ta papia pa nan mes.
Personalmente mi ta di opinion ku un faktor hopi importante pa ku e nivel di funshonamento di e "Direktie-Onderwijs" aki, lo ta e personanan ku lo tuma e posishonnan klave den e struktura.
Pa ku e divishon di kompetensia den tumamento di desishon, un punto hopi importante ta: e kompetensia di e direktivanan di skol partikular. Aki SIMAR tin un tarea sumamente importante. Den mas ku un okashon SIMAR mester a konfrontá un situashon unda, ora no ta sali nan bon, tanto direktivanan di skol partikular i direktiva di skolnan públiko ta kore pa responsabilidat. SIMAR lo mester intensifiká su krítika riba e nivel di funshoná di e direktivanan di skol, ku, segun nos leinan vigente, tin un parti di desishonnan importante pa ku enseñansa den nan man, pa demostrá ku nan por karga e responsabilidatnan aki. Nos lo →

mester sigui studia e materia aki i determiná un punto di bista balansá, teniendo kuenta ku entre otro e dos siguiente puntonan:
— kon pa garantisá un struktura di maneho ku ta "slagvaardig", ku lo por hasi posibel inovashon di enseñansa, un 'planning' rashonal, i na mesun momento:
— kon por krea un sistema "build in" di "checks and balances". Esta: kon por evitá ku demasiado poder ta bin kai den man di ún sentro, sin ku tin posibilidatnan fuerte di kontrol, krítika i 'feedback', evaluashon i korekshon.

Mantenshon di nos enseñansa ("Verzorgingsstruktuur))

E kantidat i kalidat di nos struktura di mantenshon ta determina pa un parti e kalidat di nos enseñansa. Un sistema di enseñansa den nos tempo moderno ku no ta haña e sosten di un bon struktura di mantenshon lo no por kumpli ku tur e eksigensianan difísil ku ta impone riba dje.
Di e tareanan ku e rapòrt di Berenschot ta deskribí pa e "Direktie-Onderwijs", mayoria ta kai bou di tareanan di mantenshon. Entre otro: investigashon, desaroyo di método i programa pa enseñansa, desaroyo di èksamennan, guia (begeleiding) di skol, maestro i alumno. E lista di e tareanan aki ta krea un optimismo: en komparashon ku e aktual mantenshon di nos enseñansa, nos por ripará un adelanto den e sentido ku a amplia e mantenshon, a bin mas tarea serka. Pero atrobe tin ku remarká: "onderwijsverzorging" sin "onderwijsbeleid" no tin mucho perspektiva.
Pa SIMAR ta importante ku:
1. mester garantisa un relashon estrikto entre e instansianan gubernamental i e "veld". Ta e kontakto estrecho aki ku e maestronan den skol so lo por garantisá ku e trabou di mantenshon ta mantene su relevansia i "realiteitszin";
2. ta bin klaridat pa ku tareanan di formashon i rekapasitashon (nascholing), kualnan tambe ta kai bou di mantenshon di enseñansa. Mester evitá ku, meskos ku e asunto di papiamento, tambe e asunto di rekapasitashon ta wordo hinká den "vrieskist".

E struktura di deliberashon ("Overlegstruktuur")

Lo mi no kier elaborá mucho riba e punto aki, pero laga na entre otro "rechtspositiecommissie" pa konsehá direktiva tokante esaki. Pero sí lo mi kier remarká ku atenshon na e struktura di deliberashon ta di karakter urgente aworaki. Sín un struktura di deliberashon ku ta funshoná bon, lo ta imposibel pa SIMAR pa tin un partisipashon real i pa realisá kambionan riba tereno di enseñansa. Mester evaluá e posibilidatnan eksistente i studia posibel alternativanan.

Kontakto i kooperashon ku eksterior.

Ta riparabel ku tin un kambio den pensamento pa ku e kontakto i kooperashon riba tereno di enseñansa ku Antias di 5. Mientras ku na kuminsamento ainda tabata haña kontakto i kooperashon aki algo importante, finalmente enseñansa a bira solamente un punto ku den e "Samenwerkingsregeling" ta kai bou di e artikulo di "konkordansia"; esta: lo trata mas tanto posibel ku e enseñansa di Aruba lo ta konkordante ku esun di Antias di 5. Lamentable no ta duna mas informashon tokante kiko e konkordansia aki lo nifiká: te kon leu e konkordansia lo bai i riba kua punto lo por tin desviashon. E ta parsemi ridíkulo ku entre Aruba i Antias di 5, ku ta forma teritorionan asina chikito i ku tin un historia i problemanan komun pa ku nan sistema di enseñansa, lo no tin nada mas di aber ku otro. Mi tin miedo ku akinan e *isolashon* di Aruba riba tereno di enseñansa ta kuminsá. No ta toka akinan un falta di konfiansa den nos mesun posibilidatnan i potensialnan pa alsa nos enseñansa te na nivelnan halto. Pero, ta trata sí di chènsnan ku ta tira afó pa probechá di desaroyonan riba tereno di enseñansa ku por amplia nos konosemento, nos vishon i stimulá nos pa inová. Posibel medidanan manera seramento di e Akademia Pedagógiko Arubiano i Universidat di Antias lo mengua mas ainda e posibilidat pa sigui i

Onderwijs zeer belangrijk voor een land.

"catch-up" ku desaroyonan ku ta tumando luga rònt di nos. Isolashon riba tereno di enseñansa finalmente lo resulta den un atraso i "verstarring" di nos enseñansa.

E krisis ekonómiko

Segun informenan Aruba ta pará dilanti di un krisis ekonómiko of ya ta pasando dor di dje kaba. Te aworaki gobierno a aserká e problema mucho hopi komo un problema presupuestal. Ta buska solushonnan den sentido finansiero i ta papia ta kon por sera un burako grandi riba presupuesto. No ta aserká e problema sinembargo komo un problema ku ta toka e kondishonnan pa eksistí den un Aruba di mañan.
Mientras ku no tin un analisis skèrpi di e impakto di e krisis (no solamente den sentido finansiero-ekonómiko, pero tambe den sentido sosial, kultural i emoshonal) i mientras ku no tin un vishon klá i balansá tokante kón pa sali di e krisis, ta kuminsá pa kòrta den enseñansa.
Tur kos ta mustra ku lo bai tuma medidanan *iresponsabel*, *deskabeyá* i *peligroso*, ku portá riba término korto por skapa gobierno algun sèn, pero "in the long run" ta kosta Aruba su potensial pa desaroyo.

Enseñansa no mester i no mag di ta e prome post riba kua ta tuma medida. Al kontrario: ta nèt aworaki ku nos país ta pasando den temponan difísil mester kuida enseñansa komo un di e poko "tesoronan" ku nos tin i komo instrumento ku mester yuda nos sali for di e problemanan aktual. Ta ki chèns pa desaroyo nos tin si mañan nos pueblo no tin un nivel di formashon sufisiente pa por hasi un adelanto ekonómiko posibel? Te na e momentonan aki no ta konosí ainda (ofisialmente) ta kiko lo ta e medidanan ku gobierno lo bai tuma pa ku enseñansa (aparte di e bahamento di salario i kitamento di hende for di trabou). Posibel medidanan lo ta:
— sera e Akademia Pedagogiko Arubiano i Universidat di Antias;
— hisa e kantidat di alumno pa kada klas;
— integrá ETAO i LHO den tempo rèkòrt;
— abolí "ambulantschap" di kabesantenan di skol;
— bahamento di gastonan di material.

Lo mi kier asentuá ku pa kompronde e impakto aki di e medidanan aki bon, mester mira nan den e konteksto di un enseñansa ku ya tin hopi problema kaba. E medidanan aki lo bai intensifiká e problemanan den nos enseñansa.

Teniendo kuenta ku esaki, na mi opinion, mester stipulá algun punto di salida ku mester tene kuenta ku nan, den kualkier maneho ku hiba pa ku enseñansa den e temponan difísil aki.
Puntonan di salida manera:
1. Hisa e efisiensia di nos enseñansa (of alomenos garantisá ku e no ta baha). Entre otro esaki lo por nifiká: hasi un mihor uso di e kapasidat i expertisio di nos hendenan den enseñansa.
2. Mantene i hisa e kalidat di enseñansa. Aki bou ta kai tambe e aspekto di desigualdat den enseñansa: mester evitá ku ta tuma medidanan ku lo empeorá e desigualdat aki.
3. Mantene i hisa e kapasidat pa inová i krese den nos enseñansa. Entre otro esaki ta toke e nivel i kalidat di funshonamento di e maestro di skol: un negligensia demasiado largo di esaki lo resultá den bahamento di kalidat di nos enseñansa i enseñansa lo haña un karakter tradishonal i "star" ku lo difikultá tur intentonan pa kambio despues.
4. Mantene i hisa e motivashon positivo i konstruktivo di esnan trahando den enseñansa. Kon difísil ku lo por parse, pero ta nèt den e temponan di krisis e "moral" di e maestro lo ta un faktor desisivo. Pa mantene e espírito positivo no ta responsabilidat di e maestro só, pero tambe di gobierno i instansianan ku ta tuma desishon. Ta na nan pa informá e trahadornan debidamente, pa duna nan un partisipashon real, pa skucha nan i demostrá nan rèspèt i apresio. Lamentablemente nada di esaki ta sosode: al kontrario, ta kore SIMAR tin ku kore tras di instansianan gubernamental i direktivanan di skol pa haña e informashon ku nos tin derecho riba dje, pa no papia mes di partisipashon.

Mi ta propone SIMAR pa aserká tur medida ku gobierno lo kier bai tuma pa ku enseñansa ku e puntonan di salida aki →

i usa nan pa evaluá e medidanan. Tambe SIMAR lo mester tuma riba su mes pa informá e pueblo di Aruba riba e efektonan di kada un di e medidanan ku gobierno tin pensá di tuma pa ku enseñansa.
Un análisis di e medidanan ta demostrá ku e efektonan riba término korto i largo ta:
— ku ta kleuteronderwijs i enseñansa básiko ta haña e klapnan mas fuerte;
— ku en espesial e medida di hisa e kantidat di alumno pa klas lo reforsá e desigualdat den nos enseñansa: ta e muchanan di klase sosial mas abou lo ta esnan ku lo bai sufri mas. Sigur si tene na kuenta e tantísimo medidanan ku ta bai tuma, ku lo ta un atake formal riba e nivel di bida di hopi famia aki na Aruba;
— e kantidat di mucha ku ta keda sinta lo subi, resultando den un enseñansa mas karo;
— e impulso pa inovashon lo baha i pues nos enseñansa lo bira mas tradishonal;
— ta "ondermijn" e funshon di enseñansa den nos komunidat: enseñansa lo por duna poko kontribushon na desaroyo ekonómiko i sosial di nos komunidat.
Pa no haña un kaída aselerá den nos enseñansa ta nos responsabilidat pa enfrentá i ataká e peliger ku ta menasa nos enseñansa.
Si SIMAR no move, ta ken lo move?

Un otro "issue" importante: e faktor maestro.

Despues ku añanan anterior SIMAR a elaborá mas tanto riba asuntonan manera: e asunto di idioma, e asunto di kontenido i e asunto di struktura di nos enseñansa, ta na su luga pa den futuro serkano SIMAR stipulá komo tereno di estudio i diskushon interno i bou miembresia e "faktor maestro", ku atenshon espesial riba e kontribushon di e maestro di skol den e desigualdat den nos enseñansa. Lo mester diskutí i investigá e kultura eskolar, e norma i balornan den skol, e material ku ta usa den skol i e atitut di e maestro en general, ku posibelmente ta enforsá i reprodusí e diferente tiponan di desigualdat den nos enseñansa. Ya den e Konferensia APA-SIMAR di aña pasá, e asunto aki a haña atenshon den e charla di profesor Miller, ku a mustra riba e mekanismo di "self-fulfilling prophecy" den nos enseñansa. Esaki ta nifiká en korto ku maestronan ta formulá espektativanan tokante nan alumnonan (tin biaha a base di prehuisionan), ta trata e alumnonan segun e espektativanan ku nan tin di e alumnonan, pa motibo di un trato diferente ta stimulá un desaroyo diferente, lokual finalmente tá resultá den diferensia den nivel di funshonamento di e alumnonan, lokual ta reforsá atrobe e espektativanan di e maestro. Tin hopi dato i informashon tokante investigashonnan hasí na diferente parti di mundo ku ta demostrá kon e "self-fulfilling prophecy" aki ta traha den práktika.
Tur e informashon aki ta mustra bon kla, ku aparte di fayonan di nos struktura di enseñansa, aparte di e falta di stimulashon na kas, ta e maestro i e kultura di skol támbe ta kontribuí na e problema di desigualdat den enseñansa. Ta bira tempo pa tambe aki na Aruba nos, trahando den enseñansa, habri porta pa e informashon i pensamentonan nobo, asina ku nos por evaluá i revisá nos atitut, unda ta nesesario, na bienestar di kada un di nos alumnonan.

No ta sobra mi mas ku un palabra di danki na direktiva pa e invitashon i alabes un palabra di apresio pa e inisiativa pa tene e diskushon den seno di SIMAR tokante nos enseñansa bibo. •

ENTREVISTA KU GREGORIO WOLFF

PARTI II

Manera nos a primintí den nos último number di S&K, aki bou ta sigui e di dos parti di e entrevista ku Gregorio Wolff. Nos ta pidi atenshon di nos lesadornan sí pa e echo ku e entrevista a tuma lugá riba dia 21 di mart, pues kasi tres luna pasá.

"Mi ta kontento ku '77 a pasa: pa siña!"

S&K: "E echo ku durante añanan tabata forma e kousa prinsipal pa e deskonfiansa entre sindikatonan, ta e partisipashon di sierto sindikatonan na e lucha polítiko (partidista) na aña '77. Aunke mayoria di e sindikatonan en kuestion a atmití kaba ku na e momento ei nan a kometé un error grandi, nos ta kere ku te ainda e susedidonan di '77 ta hunga un ròl den mundo sindikal. Kiko bo opinion ta tokante esei?"
Wolff: "Ami mes ta kontento ku '77 a pasa manera el a pasa: pa siña! Pasobra awe nos tin argumento, awe nos por bisa ku: na '77 b'a rekonosé e derecho di un welga *polítiko* di e sindikatonan den sektor di gobierno.
Si mi bisa awó ku, si no bini un akuerdo (e 'akuerdo di 7 dia', red.), sindikatonan mester bringa pa algo polítiko, ta pasobra na aña '77 t'esaki a pasa! Na '77 e akshon tabata pa baha gobierno. Si nos no yega na un akuerdo awor, nos por hiba e mesun akshon.
P'esei, apesar ku mi no a partisipá direktamente na e akshon di '77, ami ta kontento ku el a pasa. E ta un parti hopi bon di historia ..... i el a pasa, el a pasa ...... '77 tabata un momento ku e lidernan polítiko a sorprendé e lidernan sindikal. Nos no tabata prepará. Pakiko nos no tabata prepará? Pasobra, segun mi, te '84 sindikatonan a hiba un polítika sindikal malo, na unda ku e esensia di nan forma di move tabata un aktitut anti-polítiko. I e aktitut aki a kousa ku nan no kier mishi ku polítika en general, pero a kousa sí ku polítika ta mishi ku nan! Pasobra kiko a pasa na '77? Polítika a mishi ku e lucha sindikal mahos, óf kon ku bo kier yam'e. Anto lidernan sindikal no tabata prepará i polítikonan a hasi i deshasí ... Nan no tabata sa kon pa kitanan foi nan lomba. Esei a pasa na '77 i esei tambe a pasa na '82, e straik di Concord."

"E lucha tabata puramente sindikal"

"Manera semper tambe e biaha aki sindikatonan a wòrdo kulpá, den sentido ku nan lucha no tabata uno puramente sindikal, pero ku tabatin polítika tras di dje. Polítika di oposishon óf den otro forma ...."
"No, segun mi no por tin polítika tras di e lucha aki, pasobra e strategia di tur e lucha aki ta wordo disidí dor di e tres sindikatonan Gaba, Sepa i Simar. Nos a wòrdo akusá diferente biaha dor di gobierno ku nos ta hunga e wega di oposishon, pero riba dia 12 di mart (e 'dia di huma i lágrima', red.) klaramente einan a keda demostrá ku ora polítikonan di oposishon kier a drenta, para dilanti di e masa di e welgistanan, ku nan a wòrdo malamente saká for di demostrashon ei.

(kont. na pag. 14)

"CHARUBA" is een nieuwe zusteruitgeverij onder de vleugels van LEOPOLD, die zich voornamelijk zal toeleggen op uitgaven voor de jeugd, geschreven door Arubaanse auteurs — zowel in het Papiamento als in het Nederlands". (blz. 2 van "Mosa's eiland").
Miep Diekmann en Alice van Romondt van de Openbare Bibliotheek hebben samen het plan voor Charuba uitgewerkt en intussen zijn er al drie boeken verschenen: in mei 1984 "Mosa's eiland" van Desiree Correa, en "Nildo y e luna" van Miep Diekmann, vertaald door een groep examenkandidaten van de APA als afstudeerproject, en heel recent, eind 1984 "De Caraibische jeugdboeken van Miep Diekmann", een leesverslag door Wim Rutgers.

"Mosa's eiland", zeer geschikt voor onze tieners

Dit jeugdboek is zeer geschikt voor 13 à 17-jarigen. "Mosa's eiland" beschrijft namelijk een wereld die zeer kenbaar is voor onze jongeren, vooral ook omdat het zich volledig op Aruba afspeelt.
Het geeft veel stof voor discussie, klassegesprekken, voor gesprekken met ouders en andere mensen die bij de opvoeding betrokken zijn. En wat prettig is: we hebben er een boek bij dat in de (literatuur-)lessen van HHS, LTS, ETAO, MAVO, MTS, HAVO en VWO besproken en op de literatuurlijst voor het examen geplaatst kan worden.
Desiree Correa zegt hierover:
"De behoefte om dit boek te schrijven is ontstaan tijdens mijn werk aan het ETAO. Ik merkte dat de 15 à 17-jarigen een vertrouwenspersoon nodig hadden met wie ze over hun problemen konden praten, problemen waarmee ze thuis niet konden aankomen. Ik herkende mezelf ook in die kinderen. Ik werd een soort moeder voor hen.
Wat opviel, was dat dezelfde problemen ieder jaar terugkwamen. Dat bracht me op het idee dat alles op papier te zetten".

Het taalgebruik

Wat dit boek ook geschikt maakt voor onze jongeren, is het taalgebruik. De taal die Desiree Correa gebruikt is zeer eenvoudig, direkt te begrijpen, zonder kinderachtig aan te doen.
Desiree houdt de taal eenvoudig, gebruikt zelfs Papiamentismen hier en daar en verwerkt veel humor in haar stijl.
Leuke vondsten vind ik de associaties, waardoor een ernstig voorval een humoristisch tintje krijgt en gerelativeerd wordt, zoals op blz. 15"(. . .) Maar in welke les heb jij het dan aan de zuster gevraagd? Onder rekenen? Want je zei: "Vier of vijf dagen, elke maand . . .", dat wordt toch een rekensommetje? (. . .)".
Dat doet ze vaker, bijvoorbeeld ook op blz. 129: "Maar ja, dan zou ik stikken van de hitte, want het was ontzettend warm die dag. Nu stikte ik van woede".
Ik moet wel zeggen, dat er af en toe minder mooie formuleringen in staan, zoals op blz. 31 "in twee vlechten vlechten" en op blz. 59 "Zoveel was er gebeurd deze laatste jaren".
Jammer genoeg zijn er ook enkele taalfouten in geslopen. Op verschillende plaatsen zijn er woorden weggevallen, zoals *het* en *er daar* op blz. 64: Vandaag is zaterdag; blz. 79: het eerste beste boek; blz. 83: hij had de pest in; blz. 141: Hardrijden ben je bang voor.
Ook *neefs* als meervoudsvorm van *neef* in plaats van *neven* doet vreemd aan.
Jij wil in plaast van *jij wilt* zou een zetfout kunnen zijn.

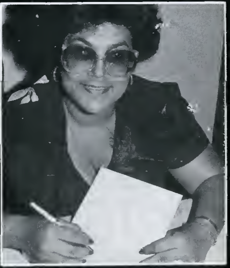
Plaats van handeling en titel

De plaats van handeling is Aruba. De titel "Mosa's eiland" verwijst er ook direct naar: Mosa's eiland is Aruba.
Maar *eiland* betekent hier meer: het was eerst — dat zegt Mosa op blz. 156 — een cementblok, waarvan Mosa wenste dat het haar eilandje was, een "fantasie-eilandje" waarop ze weg kon dromen. Ze beseft nu (blz. 156) dát ze op een eilandje woont, alleen, alleen met haar problemen en haar strijd. Mosa's eiland is een eiland van eenzaamheid.
Al op blz. 39 — Mosa is op dat moment nog wat jonger — zegt ze: "Ik stond daar alsof er een cirkel om me heen getrokken was waar ik niet uit kon. Een eigen eilandje, en ik kon er niet af".
Deze eenzaamheid heeft alles met het thema te maken. Bij de behandeling van het thema komen we hierop terug.

De tijd in het verhaal

De vertelde tijd — dat is de tijd in het verhaal, de tijd waarin het verhaal zich afspeelt — is ongeveer vier jaar. Mosa is net dertien als het verhaal begint en zeventien op het eind. Het verhaal dat

DESIREE C
DEB
MOSA'S

EEN WAA
JEUGD

Desiree Clotilde Correa (Daisy) we
Aruba. Na haar opleiding aan de
was zij enkele jaren werkzaam aan h
Spaans en sinds augustus 1984 is ze we
onderwijs. Op Aruba heeft ze een gr
steed aan kindertoneel: haar kinde
heel wat stukken op de planken gebra
Haar kinderverhaal "Elefina - Elefa
dens een workshop in Venezuela, v
voor het basisonderwijs in Venezue
Desiree haar eerste jeugdboek, gesch
Arubaanse lezerspubliek tijdens een
Bibliotheek, georganiseerd door Cha

CORREA'S
UUT:
EILAND

RDEVOL
BOEK

**rd op 20 oktober 1953 geboren op
Arubaanse Pedagogische Academie
het ETAO-Maria College als lerares
erkzaam op Sint Maarten, ook in het
root gedeelte van haar vrije tijd be-
lertoneelgroep CHI-KU-CHA heeft
acht.
ante", geschreven in het Spaans tij-
erscheen in 1980 als prentenboekje
ela. Op 23 mei 1984 presenteerde
hreven in het Nederlands, aan het
n gezellige receptie in de Openbare
Aruba.**

chronologisch is met wat tijdversnellingen, wordt onderbroken door de hoofdstukken *Wel waar, niet waar!, Zíjn manier, Háár manier* en *Hún manier,* die flashbacks zijn over de drie jaren vóór het eigenlijke verhaal. Op deze manier komen we heel veel te weten van de achtergronden en de personages.

De vertellerspositie

Het boek is in de ik-vorm verteld. *Ik* is Mosa Fingal, die niet alleen vertelt wat er gebeurt en gebeurd is, maar die ook de hoofdpersoon is die alles beleeft. *Ik,* Mosa, is de centrale figuur vanuit wie wij als lezer alles bekijken.
Een uitzondering hierop wordt gemaakt in het hoofdstuk *Hún manier.* waarin Mosa probeert de gebeurtenissen van op een afstand te bekijken, nadat zij en Milva van moeder te horen hebben gekregen, dat ze zich niet moesten bemoeien met grote-mensen-zaken.
Alleen de inleiding van dit hoofdstuk en de twee zinnen tussen haakjes na de afleveringen 3 en 4 staan in de ik-vorm en eigenlijk ook aflevering 1 waarin de afstand nog niet volledig is en Mosa het heeft over "ons" en niet over "Milva en Mosa" zoals in de andere afleveringen.

Thema en motieven

Deze roman heeft een heel duidelijk thema: *de eenzaamheid van een jonge tiener die zich moet ontwikkelen in een nogal vijandige wereld.*
In het begin van het verhaal maken we kennis met Mosa Fingal, een dertienjarig Arubaans meisje, dat niet begrijpt wat er met haar gebeurt (haar eerste menstruatie). Waar ze nog minder van begrijpt is het gedrag van de volwassenen om haar heen, van haar moeder in het bijzonder en van haar vader.
In de loop van het verhaal zien we haar zoekend en vechtend zich een weg banen naar de zelfstandigheid, zoekend naar de waarheid achter zichzelf, de haar omringende mensen en dingen, en vechtend tegen allerlei vooroordelen en onrechtvaardige situaties. Ze wordt daarbij regelmatig zwaar teleurgesteld. Ze krijgt geen steun, geen hulp; ze moet al haar problemen zelf oplossen, zelfs de financiële. Zelfs moeder die de aangewezen persoon is om haar te helpen, doet dat niet, omdat moeders eigen problemen zwaarder wegen. Zie het hoofdstuk *Vakantiewerk* bijvoorbeeld. Op het eind van de roman beseft Mosa dat ze vastzit in de traditie (vooral de moeder-kind-relatie) en dat ze geen kant meer op kan. Zelfs huilen kan ze niet meer.
Dit thema wordt gedragen door verschillende motieven.
De belangrijkste zullen hier besproken worden.

— Ten eerste hebben we het allesoverheersende motief van de *gebrekkige opvoeding door de ouders.*
Mosa heeft niets aan haar ouders, in de meest strikte zin van het woord, noch aan haar moeder, noch aan haar vader, noch aan haar grootmoeder bij wie ze een belangrijk aantal jaren woont.
De ouders en de grootmoeder zijn *niet in staat leiding en advies te geven.* En vooral de moeder, die toch zo'n belangrijke beslissing had durven nemen — van haar man weggaan — laat het afweten op de meest kritieke momenten. Een goed voorbeeld hiervan is *het doorschuiven van de verantwoordelijkheid naar de vader* als Mosa wil weten wat er met haar aan de hand is als ze voor het eerst menstrueert. Zie hiervoor "Kotex-Mosa".
Mosa wordt volstrekt niet voorgelicht, want vader kan het ook niet. Dit hele hoofdstuk trouwens is één grote aanklacht tegen de onverantwoordelijke opvoeding door ouders die waarschijnlijk nooit samen over opvoeding hebben gesproken en hun kinderen maar laten "aanmodderen", in feite in de steek laten.
Het onbegrip en de onwetendheid van de ouders leiden tot onverantwoordelijk handelen en Mosa schaamt zich hier vreselijk over (blz. 19). Mosa en haar oudere zus Milva groeien dus eigenlijk op zonder echte leiding en worstelen zich, ieder op haar manier, door de moeilijkheden heen.
De opvoeding wordt verder gekenmerkt door *het ontbreken van een eerlijk en gezond kontakt tussen de ouders en de kinderen:* er wordt niet naar de kinderen geluisterd, laat staan met hen gepraat. Men heeft geen oog, geen oor, geen "feeling", geen belangstelling voor de problemen van de kinderen, om van respect voor de kinderen maar niet te spreken. Zie bijvoorbeeld het gedrag van moeder én vader in de menstruatie-affaire ("Kotex-Mosa"), in de affaire met Shon Fresku ("Vakantiewerk, blz. 109 e.v.). Het is zelfs zo, dat moeder in het geheel geen belangstelling heeft voor het schoolleven van Mosa. Ze houdt er ook geen rekening mee en vindt dat Mosa haar moet helpen met geldverdienen (blz. 151-157).
Moeder maakt zelfs misbruik van Mosa's goedheid en leifde: als de telefoonrekening een keer te hoog is, helpt →

Mosa met haar spaargeld (blz. 96-99). Moeder betaalt haar echter nooit terug, maar vindt zelfs: "Als ik jou om geld vraag, is het mijn volste recht. Een dochter hoort voor haar moeder te zorgen. Wie anders? Daarom brengen moeders kinderen ter wereld, zodat die later voor hun moeders gaan zorgen. Jij moet mij alles geven wat ik nodig heb. Daarom studeer je verder. Daarom . . . moet je later ook in het onderwijs gaan, om goed geld te verdienen . . ." (blz. 157).

Hieruit spreekt *een groot egoïsme,* dat ook Chana, de grootmoeder karakteriseert in haar relatie tot haar dochter en de kleindochters. Chana gunt haar dochter eerst Carlos niet en nu ook George niet en ze stookt de kinderen tegen George op (blz. 86). Haar dochter zegt er dit over: "(. . .) Want je wil(t) mij voor jou alleen hebben . . . dat ik voor eeuwig voor je blijf zorgen . . . een eigen leven mag ik niet eens hebben . . . nee, voor jou alleen moet ik leven . . . zo zijn alle moeders op de Antillen . . . hun dochters zijn hun ouderdomspensioen (. . .)" (blz. 87-88). Het tragische is dat haar houding ten aanzien van haar eigen kinderen niet anders is. (zie hierboven).

Mosa denkt hierover na: "Mama gaf Chana de schuld . . . ik gaf mama zo vaak de schuld . . . Als ik later kinderen had, zouden die mij dan ook de schuld geven? Zou het altijd zo doorgaan?" (blz. 88). De rol van de MOEDER wordt hier duidelijk ter discussie gesteld. De moeder, de traditionele moeder komt er niet best vanaf.

Maar ook de vader is een probleem: ook hij is ten opzichte van de twee meisjes erg egocentrisch en ongeduldig en zelfs oneerlijk. (zie blz. 31 e.v.) "Opvoeden? Het was alleen maar strengzijn". "Hoe durf je waar een vriend van me bij is, mijn gezag te ondermijnen? Ik had toch néé gezegd? Hoe durf je dan verder te zeuren?" "Wil je een fiets? (. . .) Je moet die fiets natuurlijk wel verdienen. (. . .) Je moet mij ook een pleziertje doen. Iets heel eenvoudigs, je moet er bij je grootmoeder proberen achter te komen wie de vriend van je moeder is. (. . .) Dan krijg je een fiets van mij". (blz. 39-40).

Deze Carlos is dus één groot egoïstisch onbenul als vader. Hij schuift later ook alle verantwoordelijkheid van zich af, als hij Milva opdraagt zijn taak — zorgen voor geld, want hij kan geen alimentatie meer betalen — over te nemen.

Zo zijn er in deze roman voorbeelden te over van kenmerken van een opvoeding die geen opvoeding is en waar onze kinderen zo vaak het slachtoffer van worden.

Een ander belangrijk motief in deze jeugdroman is *het machismo,* waartegen Mosa ook een eenzame strijd voert. Als klein kind moest ze een keer meemaken, hoe haar vader "razend op moeder wilde inbeuken". (blz. 27). En dan begrijpt ze moeders gedrag niet: "Waarom ging moeder de kamer niet uit? Waarom probeerde ze vader nog te kalmeren al zag ze er doodsbang uit?" Maar moeder had nog niet genoeg moed verzameld. Dat gebeurt pas later als ze besluit dit alles niet langer te verdragen en weggaat. Vaders reactie: "Zien jullie nu wel wat voor een vrouw je moeder is? Een slechte vrouw! Kijk wat ze doet. Haar kleine kinderen in de steek laten". (blz. 28). Milva en Mosa zien het anders: "Mama kon niet meer met jou leven", al zeggen ze dat niet tegen hem.

En om hen duidelijk te maken hoe beroerd hun toekomst zou zijn wanneer ze naar moeder zouden gaan: "Jonge hoertjes zullen jullie worden. Want wie moet er voor jullie zorgen? Jullie moeder heeft geen eigen inkomen, geen werk. En om aan geld te komen . . . Ik weet precies wat ze jullie dan zal laten doen (. . .)". (blz. 30).

Als moeder volgens de geruchten een vriend heeft: "Jullie moeder heeft een vriend op Curacao. Zien jullie nu wel wat voor een soort vrouw ze is? Wat voor een soort moeder? (. . .), terwijl hij zelf, volgens Milva een hele sleep vriendinnen heeft, zijn hele leven al. (blz. 37). De macho die, om te bewijzen dat moeder een slechte vrouw is, nu wel het eten gaat klaarmaken, wat hij vrouwenwerk vindt: "Hoe durf je? (. . .) Je weet dat ik om twaalf uur thuis kom. Hoe haal je het in je hoofd om dan geen eten voor me klaar te hebben?", (blz. 29) schreeuwde hij, toen moeder een keer te laat was met het middageten.

De hoofdstukken *Vakantiewerk* over Shon Fresku, *Vragen? Aan wie?* over de mannen achter de loketten en *'Mosa's eiland',* het gedeelte over Mirto en Drive-In spreken voor zichzelf: Mosa in een eenzaam, heftig gevecht tegen de macho-man.

Het is bijna vechten tegen de bierkaai, vooral omdat noch moeder, noch Milva, noch haar collega's haar steunen of zelfs willen begrijpen. Vooral moeder valt zwaar tegen: ze kan Mosa ook niet helpen, omdat ze nog vastzit in de traditionele rol van onderdanige vrouw. Ze vertoont een volgens Mosa overdreven afhankelijkheid ten aanzien van mannen: tijdens en zelfs na haar huwelijk ten aanzien van Carlos en ten aanzien van George tijdens hun verkering; Mosa verwondert zich terecht hierover. Voor moeder is Mosa's probleem met Shon Fresku geen reëel probleem; een groter probleem vindt ze de rekeningen die betaald moeten worden. Ook de meisjes op het werk gedragen zich opportunistisch en aan de lakonieke Milva met haar scherpe tong heeft ze ook niet veel, al ziet Milva de dingen vaak heel scherp: "Ik wil een baan hebben op een kantoor waar een vrouw aan het hoofd staat. Zelfs als dat een kreng is, is het nog beter dan een man. Ik ga niet voor zulke lullen van kerels werken. En zelfs als die vrouw lesbisch is . . ." (blz. 120). Het komt er op neer, dat Mosa voor de zoveelste keer tot de conclusie komt: "Ik zou de oplossing zelf moeten bedenken". (blz. 120).

Verder bekritiseert deze roman nog een aantal aspekten van onze samenleving, die hier niet uitgewerkt zullen worden. Ze worden in het boek ook niet uitgebreid behandeld, maar terloops ter sprake gebracht. Het zijn de kleinere motieven die het totaalbeeld van Mosa's wereld helpen vormen.

We kunnen noemen: →

Ora mi lesa, mundo ta habri

Un lampi,
un stul ku su kusinchi.
Un man,
un buki ku se letranan.

Konsientisashon na bigor,
desaroyo tur afó.

Ahan, ta p'esei ...
Bo ta wak ...
Mi n'ta'sa ...
Ta pa bo sa ...

Kansansio di wowo.
Doló di lomba.
Nò, un blachi mas.

Amplifikashon di argumento.
Interkambio di idea.

Pero no t'asina ku ...
Wel, nan di ku ...
Bo n'ta kere ku ...
Tanten ku ...

Ah,
e último kapítulo.
M'a yuda mi mes,
atrobe.
Esta un alivio!!

Hendrik Marcelino (001-APA)

* het beoordelen van mensen op hun uiterlijk;
* de onverschilligheid van de verpleegsters op de kinderafdeling van het ziekenhuis;
* de onveiligheid in het verkeer door te hard rijden, door het parkeren van auto's op stoepen en trottoirs, door bomen en planten die over de trottoirs groeien, door de lantaarns die het niet doen, door loslopende honden in de straten;
* het bang zijn voor wat anderen zouden zeggen;
* de politiek.

De karakters

Mosa, de hoofdpersoon, is de enige bij wie een duidelijke karakterontwikkeling te zien is. In het begin is ze onzeker en zit ze vol vragen, later is ze gedecideerder. Ze ontwikkelt een behoorlijk doorzettingsvermogen en verantwoordelijkheidsbesef. Ze leert zichzelf redden. Tegelijkertijd zien we ook hoe Mosa, als ze de antwoorden begint te kennen, inzicht begint te krijgen in de haar omringende wereld, zich zeer teleurgesteld en wanhopig gaat voelen.
Moeder is ronduit een slappeling, een produkt van haar opvoeding. Ze stelt als moeder eigenlijk niet veel voor. Op de laatste bladzijden blijkt duidelijk haar ware aard: egoïstisch. Ze is ook tegenstrijdig in haar ideeën: ze beschuldigt haar moeder van iets waar zij zelf ook schuldig aan is, namelijk een grenzeloos egoïsme ten aanzien van haar dochter.

Moeder en *grootmoeder* handhaven door hun egoïsme en onverstandigheid de status-quo.
Vader kent ook zijn taak als opvoeder niet: ook hij gedraagt zich ten opzichte van zijn kinderen egoïstisch en met weinig verantwoordelijkheidsgevoel. Hij voedt niet op, maar vindt wel gauw dat zijn gezag wordt ondermijnd. Ook zijn prestigegevoel is erg groot.
Milva, die een paar jaar ouder is dan Mosa, heeft en had blijkbaar dezelfde problemen, maar doordat ze een ander karakter heeft, lost ze die problemen ook anders op. Ze gebruikt haar intelligentie, haar scherpe tong en haar vrouwelijke charme om de problemen de baas te worden en ze komt over als iemand die zich niet zal laten intimideren.
De lezer krijgt niet zoveel hoogte van haar, ook Mosa trouwens niet.
George komt maar even voor het voetlicht: eerst tamelijk aardig en belangstellend, maar al gauw blijkt dat ook hij een overdreven groot prestigegevoel heeft.

Het is opvallend dat de ouderen in deze roman — moeder, vader, grootmoeder en George — weinig of zelfs geen positieve eigenschappen hebben.
Doordat ze zich in feite weinig met Mosa bemoeien, is er ook niet veel moois te zien. In de contacten met Mosa gedragen ze zich allemaal, zonder uitzondering, egoïstisch, berekenend, onverstandig, onverantwoordelijk.

Is dit typisch Arubaans? In ieder geval komen de *opvoeders* in deze eerste jeugdroman van Arubaanse bodem er niet zo best van af. Een gegeven dat tot nadenken stemt.

****** AANBEVOLEN ******

De Caraïbische jeugdboeken van Miep Diekmann

Een leesverslag door WIM RUTGERS.
Uitg. Charuba/Leopold,
Oranjestad/Den Haag, 1984.

Op 30 april 1985 werd dit boek in de Openbare Bibliotheek te Oranjestad officieel gepresenteerd; het is verkrijgbaar bij de plaatselijke boekhandels. Dit leesverslag is zeer de moeite waard, zeker voor onze scholieren die het zelfstandig kunnen bestuderen.
In de *Introductie* laat Wim Rutgers Miep Diekmann zelf aan het woord, waardoor de lezer te weten komt, dat de hoofdelementen in haar werk zijn: engagement dat wil verduidelijken en schijnheiligheid bestrijden, het direkte taalgebruik en de Caraïbische samenleving.
In de *Bio- en bibliografie* vindt de lezer heel wat interessante gegevens over de schrijfster en haar boeken.
Wim Rutgers behandelt daarna in chronologische volgorde de *tien jeugdboeken van Miep Diekmann die zich in het Caraïbische gebied afspelen,* met eerst een opgave van allerlei uiterlijke gegevens en daarna de analyse waarin structuurelementen als tijd, ruimte, figuren, motieven, thema en stijl aan de orde komen; verder ook een waardering van het werk dat geplaatst wordt binnen de maatschappelijke context, een vergelijking met vorige werken van de schrijfster en ook, indien mogelijk, Miep Diekmanns eigen mening over het werk.
In *Tot slot* wordt Miep Diekmanns werk vergeleken met het werk van andere Nederlandse en Antilliaanse auteurs, waardoor de kenmerken van Miep Diekmanns jeugdboeken duidelijk worden. Een handig boek ten gunste van ons literatuuronderwijs.

Konta mi algu krioyo

Nederlandstalige Antilliaanse jeugdliteratuur
(Vreemd of eigen?)
Skriptie letterkunde van INI STATIA.
Groningen, november 1984.

Ini Statia neemt in haar skriptie 3 Antilliaanse jeugdboeken onder de loep, te weten "Sherry; het begin van een begin" en "Nancho Kapitein" van Diana Lebacs en "Orkaan en Mayra" van Sonia Garmers. De skriptie bestaat uit twee delen.
Deel I, "De Antilliaanse samenleving: haar sociaal-culturele achtergronden", bevat een vrij uitgebreide beschrijving van de Antilliaanse maatschappij en de strukturen waarop zij gebaseerd is, verdeeld in de hoofdstukken: 1. De koloniale samenleving, 2. De industriële samenleving en 3. Het filosofisch kader.
Dit deel is alleen al op zich beslist de moeite van het lezen waard.
Deel II, "Antilliaanse jeugdliteratuur: het onderzoek", is, zoals de ondertitel luidt, het verslag van "een leesonderzoek naar de leefwereld van drie Antilliaanse verhaalfiguren Sherry, Nancho en Orkaan en naar de impliciete lezer in boeken van Sonia Garmers en Diana Lebacs".
Ini Statia analyseert de volgende elementen: verhaalinhoud, perspectief, personages, identificatie, spanning, maatschappijbeeld, waardenoverdracht en vormgeving/randwerk, waarbij ze er niet voor terugdeinst vrij felle kritiek te leveren als zij dat nodig vindt in het kader van haar uitgangspunten. Haar analysemethode is vooral voor de leraren literatuur uitermate interessant en biedt genoeg stof voor discussie.
Deze skriptie is verkrijgbaar bij Ini Statia zelf of via de Sticusa.

Gregorio Wolff:

(kont. di pag. 9)

Tabatin diferente polítiko tambe entre e welgistanan, pero eseinan tabata e polítikonan ku komo trahador di gobierno tambe a welga hunto ku nos. Pero nan no a tuma un posishon di vanguardia, nan tabata den e masa. E otro polítikonan no a hasi nada, nan no a welga i ora ta kulminá den un problema, nan kier a bula dilanti di e masa pa mustra ku nan ta vanguardia. Anto esei a keda rechasá totalmente. Si bo ke bin den e masa, no bin komo vanguardia. Sindikatonan mes tin nan lider sindikal komo vanguardia di e welgistanan. E tabata un lucha puramente sindikal, sin duda."

"Pero e por bira uno polítiko si, ora e gobierno aktual bolbe aktua di mala fé?"

"Wak — esaki ta mi opinion personal — ami semper ta bisa: bo no por lucha dos biaha pa e mesun kousa. Gobierno a dikta, el a tuma un desishon unilateral, nos a bringa, logra ku e ta revoká e desishon ei. Awor por bini e kaso ku gobierno lo bolbe bai dikta. Kiermen, gobierno ta aktua meskos ku e buriko e ora ei: dal su kabes dos biaha na e mesun piedra. Anto e ora ei mi ta bisa: konfiro, si ta asina leu gobierno ke bai komo doño di trabou ... na e mesun momento e ta defensor di e interes general. Bo ta konsiderá e ora ei ku e ta un doño di trabou ku t'ei temporalmente. Pasobra gobierno no t'ei pa keda; nan ta temporalmente nan t'einan. Gobernashon mes ta un kontinuidat, pero e gobierno, nos doño di trabou di e momento ei, no! I si e ta hasi e mesun fout pa e mesun kos, anto e no mag di t'ei mas! Anto p'esei m'a bisa: si mester bin trankamento atrobe i gobierno ta bolbe dikta, hasi e mesun kos, anos no por bai hasi e mesun kos atrobe: akshonnan, welga, èts... Nos eksigensia e ora ei lo mester kambia, e no por keda igual. Mester bin e ora ei e eksigensia pa bai kas ..."

"I kiko ta bai pasa e ora ei?"

"Despues lo por bin un esenario pa haña un gobierno nashonal, òf ku ta bin elekshonnan aselerá. Gobierno di Reino por hasi esei dor di sierto kambionan den lei. E ora pueblo por disidí ken ta bai gobern á; si pueblo eligí e mesun gobernantenan aki, nos tin ku respeta nan ..."

"Un partido laborista ta un eksigensia pa Aruba!"

"Durante e delaster lunanan-di-desepshon aki nos por a skucha hopi bosnan ku ta bisa ku a bira tempo pa un partido di obrero aki na Aruba. Kiko abo ta pensa riba esei?"

"Wak, ami semper ta bisa ku e movimiento di trahador na Aruba no a desaroyá su mes manera e mester ta. Loke a desaroyá su mes ta un parti di e movimiento ei, kual ta e movimiento sindikal. I e mesun movimiento sindikal na Aruba a resaltá tambe den defensa di e trahador, komo úniko organisashon ku a resaltá. Bo ta haña diferente grupo ku ta forma parti di e movimiento grandi di trahador, esta: kooperativanan, gruponan di hende muher, hobennan, ku tambe a desaroyá, pero no manera e movimiento sindikal.

Awor ta yega un punto, unda ku e movimiento sindikal ....., manera m'a bisa kaba (den su entrevista den S&K no. 3), bo ta ripará klaramente ku tin un kiebra ku pasado den lucha sindikal. E posishon a-polítiko a wòrdo kibrá. Kiermen aworaki e movimiento sindikal, pa fayo tambe di un movimiento polítiko di e trahador, ta tumando sierto posishonnan, ku podisé no ta wordo komprondí, pero kual ta lógiko na e momentonan aki sí. Na e momentonan aki un partido laborista ku e mesun filosofia di e lucha sindikal ta hasi gran falta. Pasobra pa e lucha sindikal. Na Hulanda nos konosé e situashon ei, ku Partij van de Arbeid, na Inglatera igual, na Venezuela, na hopi país e ta un realidat."

"Si, pero un partido asina aki na Aruba lo bira un "vreemde eend in de bijt" sí. Bo ta kere ku e tempo ta 'rijp', fruktífero p'esaki?"

"Si, segun mi si. No ta kuestion di 'rijp': nos ta lat kaba! Pero e inisio pa esaki ta un tiki duro i difisil, pasobra tin un otro kos tambe ku bo mester tene kuenta kun'e: Aruba ta un isla chikito. Anto bo kantidat di kuadronan ta hopi menos ku den un otro país. Esaki ta debilitá e posishon pa Aruba i esei ta e mayor motibo pakiko no tin un partido laborista ainda.

Pero, mi ta kere tòg ku for di e poko lidernan ku tin of ku lo tin, mester por

hopi kambio den lei ku ta referí trahador, fasilmente, si bo tin un partido asina, nan por perkurá p'esaki. Na e momentonan aki no t'asina na Aruba: tur partido .., bueno, ta *tolerá* ..., *tolerá* sindikatonan, pero no ku nan ta pro-sindikato, segun mi. Tolerá, nan ta tolerá nan i, si por, usa nan tambe ...

Ami ta kere ku ta un nesesidat ku mester nase un partido laborista na Aruba, ku un filosofia pro e klase trahador i ku sierto momento, a base di posishonnan ku e lucha sindikal ta tuma i e posishonnan ku e partido ei ta tuma, ku ta korelá ku otro, esta ku bo por wak e por ta un aporte pa e partido i e partido por ta un aporte pa

kristalisá un movimiento polítiko. Mi ta kere ku e ambiente ta fruktífero si, pasobra tur e partidonan ku tin aktualmente a traha semper a base di fabornan, nan no a traha a base di derecho. Pero esei a pasa, esei tambe ta un kiebra ku pasado. Den pasado, tempo di bonansa, gobernantenan por a duna fabor, pero tempo di fabor a pasa; awor nos ta papia di derecho. Anto, ora bo ta papia di derecho, mi ta kere ku un partido di obrero lo mester por konkretisá tur e derechonan aki. P'esei mes: e ta un eksigensia pa Aruba, un partido laborista. Historia di Aruba ta dikta ku mester bin un partido laborista!"

"Bo no ta kere ku un tipo di partido manera MAN na Kòrsou lo haña mas chèns aworaki, of e **mester** *ta un partido di* **obrero***?"*

"Partido MAN a nase straño no, el a nase ora a bin un kiebra den partido Frente Obrero. Anto pushi ku kacho a wordo yamá hunto den partido MAN. Mi tin hopi rèspèt pa Don Martina, pero si bo wak ku e partido a lanta di anochi pa mainta, pushi ku kacho aden, drentando gobernashon tambe, tur esei a kousa ku lidernan a bai p'aki, p'aya i kasi a bin un kiebra den e partido. E situashon ei no ta esun mas favorabel pa Aruba. MAN no a nase a base di un proseso, un desaroyo; el a nase mas bien 'ad-hoc'. Mi ta kere, si un movimiento laborista mester bin na Aruba, e mester wordo lantá a base di un desaroyo, e no mester ta basá riba un desishon 'ad-hoc' ..." ●

INGEZONDEN

Wordt geen onderwijzeres

In de Amigoe van 7 april 1973 stond het volgende ingezonden stuk. Hoewel deze discriminatie door middel van een wetswijziging is geregeld, blijkt het in de praktijk een moeizaam te realiseren geschiedenis te worden. Pasenshi en volhouden maar.

Inhakend op het dramatische beroep door de gedeputeerde van Onderwijs gedaan op onze jongelui om toch vooral een betrekking bij het onderwijs te aanvaarden, teneinde dit onderwijs uit de huidige impasse te helpen, wil ik diezelfde jongelui, althans zeker de meisjes onder hen, juist het tegendeel adviseren: ZET NOOIT EEN VOET OP DE PEDAGOGISCHE ACADEMIE! ZO MOOI ALS DE GEDEPUTEERDE EEN CARRIERE BIJ HET ONDERWIJS VOORSTELT IS DIE HEUS NIET!

Als onderwijzeres, die jarenlang het Antilliaans onderwijs met hart en ziel gediend heeft, kan ik de jongedames garanderen, dat zij na het doorlopen van de Pedagogische Academie een periode tegemoet zullen gaan van teleurstellingen, frustraties en verbittering.

Zij zullen jaar in jaar uit ervaren, dat bij hun mannelijke collega's het diploma in vele gevallen reeds een brevet van bekwaamheid is, terwijl zij zich tot het uiterste zullen moeten inspannen om dezelfde erkenning en waardering te genieten. Daar komt dan nog bij, dat dit harde werken gehonoreerd wordt met een salaris dat 20 procent lager ligt dan dat van hun gehuwde mannelijke collega met dezelfde bevoegdheden en werkkring. All animals are equal but some are more equally paid than others....

Indien een onderwijzeres het waagt te trouwen zal haar euvele moed door de overheid beloond worden, helaas in die zin, dat de kans op vaste dienst voorgoed verkeken is, met alle gevolgen van dien. Bovendien doen de belastingen ook een duit in het zakje door haar inkomen op te tellen bij dat van haar echtgenoot, zodat deze dienst een extra graantje meepikt.

Het bovenstaande zou nog niet zo erg zijn, als men nog enige hoop kon koesteren, dat er binnen niet al te lange tijd hierin verandering zou komen. Niets is echter minder waar! Terwijl het mogelijk blijkt te zijn voor buitenlandse krachten allerlei regelingen te treffen en garanties te verlenen voorzieningen voor vrouwelijke leerkrachten te enen male onmogelijk te zijn. Het argument is steeds: Voor zulke voorzieningen zijn ingrijpende wetswijzigingen noodzakelijk!

Wij worden reeds jaren blij gemaakt met dode mussen en aldus zoet gehouden. Talloze verzoeken, uitgebrachte rapporten en adviezen worden deskundig opgeborgen in de daarvoor bestemde laden en zijn steeds "in behandeling".

Hoezeer het Antilliaans onderwijs mij ook ter harte gaat en met zorg vervult, hoe gaarne ik de Gedeputeerde ook zou willen helpen met een positieve bijdrage, ik acht het op dit moment mijn plicht de Antilliaanse meisjes te adviseren het onderwijs te boycotten zolang er voor de vrouwelijke leerkrachten geen adequate regelingen getroffen worden: mijn drie dochters zullen in deze het voorbeeld geven.

I.v.m. mijn tijdelijke aanstelling(!) moet ik mij helaas in anonimiteit hullen; ik had zo graag met open vizier gestreden!

N. PASENSHI

– (Naam en adres bij de redactie bekend) –

EDDY CROES, HURISTA

Aunke ku, pa varios motibo, nos ta basta lat kaba, tòg nos kier buta atenshon na e echo ku nos kompañero di R.P.C., Eddy Croes, a kompletá su estudio hurídiko ku èksito na febrüari último.

"Algun aspekto di e derecho fúndamental 'libertat de ekspreshon" ta e título di su tesis finál. Un tópiko hopi interesante i importante, di kual nos ta spera di por publiká algo den futuro.

E 'rechtspositiecommissie' di Simar ta ekipá ku dos hurista diplomá awor i esei por duna nos mas siguransa ku e posishon hurídiko di e miembronan ta keda hopi bon vigilá, ku ta un mester den e temponan aki. Eddy i Simar: pabien!

FOR DI NOS MESA DI REDAKSHON

Redakshon, pa motibo di falta di tempo ('man| vrouwkracht'), no a haña chèns pa analisá e susedidonan riba tereno sindikal i polítiko di e luna ku a pasa. Espesialmente den e esfera sindikal sinembargo un desaroyo hopi tristo i demoralisante a tuma lugar, di lokual e frakaso di e selebrashon di dia di obrero ta solamente UN muestra. Nos ta haña e desaroyo aki asina peligroso — en general, pero mas bien mirando e periodo KRUSIAL ku nos aki na Aruba ta biba aden — ku nos ta pidi nos lesadornan, miembronan SINDIKAL pa reflehá seriamente riba e susedidonan i tambe nan aktuashon, of falta di aktuashon eiden, despues di e akshon di mart '85.
Di un of otro manera nos tin ku sali for di e situashon mahos aki i esei lo logra solamente si tur miembro ta mustra su boluntat i hasi loke ta den su alkanse. Reflehá, pensa i ekspresá e resultado di esei na e lugarnan i momentonan oportuno, ku ta p.e. e reunionnan di bo sindikato i e paginanan di S&K.
Pa kontribuí na un diskushon sano, nos lo hasi nos esfuerso pa publiká mas tanto posibel tokante e tópiko aki durante e próksimo lunanan. Pa e número aki nos a skohe un artíkulo den kual ta wordo deskribí i definí kiko SINDIKALISMO ta i kiko su poder i tambe su deber ta. Nos ta kere ku, maske e artíkulo originalmente ta franses i ku sierto ponensianan eiden no ta aplikabel den nos situashon, tòg e ta duna un bista general i kla riba e fenómeno 'sindikalismo'.

SYNDICALISME

Laten we uitgaan van het meest elementaire. Van Dale zegt: Syndicaat: 1. combinatie van zakenlieden, opgericht voor industriële of commerciële doeleinden, belangengroepering met gemeenschappelijke vertegenwoordiging. Het kenmerkende van een belangenorganisatie is dat ze zich ontwikkelt binnen een bepaalde kring buiten welke ze niet probeert op te treden. Het gevolg daarvan is dat de verdediging van de belangen van de groep het minst vervangbare, het minst te herleiden element is van ieder optreden van een belangengroepering. Binnen deze groep mag men alles doen — handel drijven, sociaal werk verrichten, politiek bedrijven, revolutie ontketenen —, op voorwaarde dat men dat elementaire gegeven niet uit het oog verliest. Met andere woorden: men kan met de belangengroepering alles doen, als men maar niet buiten het kader van de groep treedt.
Vakverenigingen behoren duidelijk tot de groep van de belangenorganisatie. Een vakvereniging van huisschilders telt huisschilders tot haar leden, maar geen metselaars. Ofwel het gaat om een bond van arbeiders in een bepaalde industrietak; alle bouwvakkers bijvoorbeeld. Maar dan behoren metaalarbeiders en spoorwegpersoneel er niet toe. Niet ieder is zo maar lid van een vakvereniging. En wie het wil is het niet van een willekeurige vereniging. Deze maar al te vaak vergeten evidente waarheden zouden voor ons voldoende moeten zijn om de vakvereniging te onderscheiden van volkomen natuurlijke groepen zoals de familie (want de vakvereniging is een op basis van vrijwilligheid ontstane groepering) of van volkomen kunstmatige groeperingen zoals politieke partijen (want de vakvereniging berust op een strenge verdeling naar beroepscategorieën). Men spreekt van een klassepartij: dit is bijna een paradox; men spreekt niet van een klassevakvereniging: dit is een tautologie. In de keuze van een partij is men vrij: niet in de keuze van een vakvereniging. Men is echter wel vrij in de keuze van zijn vakcentrale. Al kan de koekenbakker niet worden opgenomen in de vakvereniging van winkelpersoneel, hij kan wel vrij kiezen uit een confessionele of niet-confessionele centrale, een categorale organisatie of een beroepsorganisatie.
Historisch is er een merkwaardig samengaan te constateren: het samengaan van het meest volstrekt individualisme en het meest vastbesloten totalitarisme om het gesprek van de afzonderlijke burger met de staat te behoeden voor iedere inmenging van buitenaf, bijvoorbeeld door de vakverenigingen. Vanuit dit standpunt bezien is Rousseau, die deze vormen van inmenging door tussen de burger en de staat gestelde lichamen afwijst in het *Contrat Social,* de voorvader zowel van de revolutie van 1789 als van die van 1917; de Wet Allarde van 1790, waarbij de gilden worden opgeheven, de wet van Le Chapelier van 1791 die de verenigingen verbiedt, vinden een onverwachte tegenhanger in het Xe Congres van de Russische Communistische Partij (1921) waar men Trotski, in naam van de proletarische staat iedere autonomie ziet ontzeggen aan de vakverenigingen van de proletariërs; wie zou er immers aan denken zich tegen zich zelf te verdedigen?

In het eerste geval leidt het verbod van de verenigingen tot de opkomst van het burgerlijke individualisme en de vrije onderneming, in het tweede geval tot de overwinning van de proletarische partij op de arbeiders.
Tegen de illusies van de formele democratie en de paradoxen van de totalitaire democratie, betoont het syndicalisme zich voorstander van een pluralistische democratie die erkent dat de belangen van de producent niet noodzakelijkerwijs samenvallen met die van de burger.
Volgens de syndicalist berust de democratie onvermijdelijk op een pluralisme van machten. Het syndicalisme is één daarvan. In tegenstelling tot de democratie van Rousseau die eist dat de burger in het diepst van zijn geweten aan de algemene wil de voorrang geeft boven de wil van ieder afzonderlijk, beweert het syndicalisme dat het een en het ander gerechtvaardigd is. Dit betekent niet cynisme tegenover deugdzaamheid, maar in wezen de erkenning van de klassenstrijd in plaats van een idealistische staatsopvatting. Om zich te kunnen ontwikkelen heeft het syndicalisme dus een filosofisch neutrale staat nodig die afkerig is van iedere aanspraak de waarheid in pacht te hebben en allen te vertegenwoordigen — in één

Elk beroep zijn eigen vakvereniging.

woord een lekenstaat. Terzelfdertijd vormt het, omdat het iedere vorm van integratie in die staat of in de politieke partijen afwijst en rigoureus zijn vrijheid van handelen en zijn eigen beslissingen te nemen handhaaft, de hechtste barriere tegen iedere neiging tot totalitarisme in de staat zelf.
Omdat het gevaar minder dreigend lijkt, zou men tegenwoordig graag zien dat het syndicalisme, onder het voorwendsel van de efficiency, zijn onafhankelijkheid opgeeft voor een politiek plan of een systeem van planning. Men mag verwachten dat dit niet zal gebeuren, gelukkig maar. Immers nooit →

Belangrijkste actiemiddel van het syndicalisme: de massale actie.

hebben we in de samenleving van gebundelde economische krachten waarin we in de toekomst zullen leven zozeer een 'compenserende kracht', zoals Galbraith het noemt, nodig gehad, die niet alleen zoals het geval is in de VS, in staat is voor de werkenden het meeste voordeel te halen uit een in hoge mate produktief stelsel, maar ook de doelstellingen daarvan radicaal te betwisten.
Voornamelijk door zijn actiemiddelen is het syndicalisme origineel. Nu is het belangrijkste actiemiddel van het syndicalisme de massale actie. De voornaamste verdienste van het syndicalisme is dat het de massa's in beweging brengt. In een tijd als de onze waarin de democratie steeds minder wordt gekenmerkt door vertegenwoordiging en steeds meer door participatie, heeft het syndicalisme een hoogst belangrijke taak: ertoe bijdragen de kloof te overbruggen die er ondanks alles gaapt tussen leiders en massa's, bestuurders en bestuurden. Men heeft de democratie wel eens gedefinieerd als de voortdurende doordringing van het gegevene in het bestaande. Het syndicalisme staat ontegenzeggelijk aan de zijde van het gegevene en moet daar ook blijven. Door steeds maar kritiek uit te oefenen op de spontaneiteit van het volk zijn de marxisten het volk tenslotte steeds meer gaan wantrouwen. Zeker, het is niet altijd mogelijk aan alle eisen te voldoen en alle verlangens te bevredigen. Maar het is niettemin noodzakelijk dat daaraan uiting kan worden gegeven opdat men de economie een zin geeft en de bestaande verhouding tussen werker en machine, tussen de mens en de instrumenten van de produktie omkeert. Door vooruit te lopen op de technische gegevens op een manier die wel eens als irrealistisch is bestempeld, doet het syndicalisme authentiek revolutionair werk; het vormt de grondslag van, zoals Herrheim het zag, een *nieuw maatschappelijk recht.*
Daarom worden de vakverenigingen zo vaak zowel van opportunisme als van irrealisme beschuldigd. Opportunisme, omdat het de taak van de vakvereniging is systematisch te streven naar het gesprek met zijn tegenstanders, hetgeen de man die aan zijn beginselen vasthoudt choqueert; irrealisme, want het ligt in hun aard nooit tevreden te zijn met de bereikte resultaten, hetgeen de redelijke mens kwetst. 'Iedere synthese is goevernementeel', zei Proudhon al; maar het syndicalisme kan evenmin als de massa's waarvan het de manifestatie is, zich tevreden stellen met enige synthese, met enig systeem.
Vandaar de beschuldiging van systematische vijandigheid tegenover de macht, zelfs van anarchisme. Dat is het niet. Het is juist de onderstreping van de *eminente waarde* van de directe actie. Iedere poging de leiders van de vakverenigingen gevangen te houden binnen een leidende elite, hen te integreren in de klasse van de politici heeft tot gevolg dat de directe actie opgeofferd wordt aan de indirecte actie, d.w.z. dat de navelstreng van de democratie wordt doorgesneden.
Dit houdt in dat het syndicalisme zich met geen enkel resultaat tevreden kan stellen, geen enkele doelstelling als definitief kan aanvaarden, zelfs niet het socialisme. Alle bestuurstechnieken van de staat en het economisch leven moet het afmeten aan de standaard van de *self-emancipation,* de enige vorm van emancipatie die deze naam verdient. Teruggrijpend naar een formulering van Bernstein zou men kunnen zeggen dat ook voor het syndicalisme het doel niets is, de middelen alles, of vrijwel alles. Maar sinds 1917 staat het socialisme, zoals Duméry het zegt, bloot aan de verleiding goed te doen, d.w.z. de emancipatie van de werkenden te realiseren door bemiddeling van een persoon of een partij.
'Maar', zo zegt mijn gesprekspartner, 'het syndicalisme zoals ik het in Frankrijk en in het buitenland zie is heel anders dan u het beschrijft; ik zie vakverenigingen die als was zijn in handen van een politieke partij; ik zie ook vakverenigingen waar de bureaucratisering slechts één van de tekenen is van integratie in het systeem dat ze geacht worden te bestrijden; ik zie onverschillige massa's die een willekeurige macht overlaten aan onafzetbare leiders. Ik zie leiders die in het ene geval redeneren alsof de wereld in honderd jaar niet is veranderd, in het andere geval alsof ze president-directeur waren van een grote onderneming'.
'Heb ik iets anders beweerd? Heb ik ontkend dat het syndicalisme geen moeite had zich aan te passen aan een zich snel ontwikkelende industriële samenleving, zonder zich zelf te loochenen? Vakverenigingsleider zijn is het meest vervelende beroep, als het tenminste een beroep is; het meest conservatieve ook als hetgeen men dient te behouden niet zo bescheiden en weinig begeerlijk was. Zijn de vakverenigingen de kwartiermakers van de revolutie of de gevangenbewaarders van de arbeidersklasse? Ze worstelen met een onjuist gesteld alternatief. Ze zijn het radicaalst in hun kritiek op het kapitalisme zolang ze daardoor worden geminacht; het meest verzot op samenwerking en gegrepen door de idee van het algemeen belang, zodra ze worden toegelaten tot het kringetje van een leidende elite; maar ze zijn uiteindelijk ook in staat om alle valkuilen heen te lopen zolang ze in zichzelf geloven'.

JACQUES JULLIARD

Zijn de vakverenigingen de kwartiermakers van de revolutia of de gevangenbewaarders van de arbeidersklasse?

**Uit: KLEINE POLITIEKE ENCYCLOPEDIE
A. W. Bruna & Zn.
Utrecht/Antwerpen (1970).** ●

grawata

Aki un rato A.T.M. por wèl di bira C.N.N.[2] : Cable News Network pa e notisianan di afó, mirá dor di e brel di Reagan i Croes' Noticianan Nacional, mirá dor di e brel di ... ya bo sa ...

***

Bonaire's okay - Wout no way!

***

'Opsteltitel' di e èksamen Hulandes pa Mavo: "Aruba zonder Lago, Curaçao zonder Shell? Is het zo'n verrassing, of wist men het wel?" Mayoria aplastante di e muchanan a skirbi: Me~~n~~p wis het verdomt goet!

***

Despues ku nos a haña sa di e 'aksidente' ku nos grua di tanto miyon + 10%, nos a disidi di kambia e nomber 'Nelcontainer' den 'Nelkonvallen' ...

***

Den serio awor: e 'Dosentenan preokupá' ku a ataká Simar malamente riba su posishon den e kuestion di Etavo, ta *realmente* nan ta preokupá ...: pa *nan* kupo di trabou!

***

Zakenvaria: In de afgelopen slechte tijden zijn desalniettemin weer vele nieuwe N.V.'s bij de Arubaanse Kamer van Koophandel ingeschreven, waaruit wij een willekeurige greep deden: Arutil, Aruweb, Arupress, Arucom, Arutours, Aruboil, Arusea, Arubair, Aruland, Aru-in, Aru-ex, Aru-links, Aru-rechts en Aru-all; allen dochterondernemingen van 'Triple M', Mansur's Money Making unlimited ...

***

Let op: als twee honden vechten om een been, loopt van drie ermee heen ...

***

Segun nos ekspertonan e florin Arubano lo mester devaluá promé ku e ta aparesé riba merkado kaba ... Anto mihor nos ta yam'e **devalurin** Arubano.

***

Betico verdeelde de 'lucha' in 3 etappes: '72 - '80: "links" opportunistisch; '80 - '83: "midden" - opportunistisch; '83 - '86: rechts - opportunistisch (een pleonasme eigenlijk) - Let op de aanhalingstekens ...

***

Kon un simpel polis por tribi di duna e sjofùr di un ser digno i kulto, un "super human", un but? Bo'n ya haña ku respèt a kaba na Aruba?

Nog enkele beelden

PORQUÉ ES ASÍ, SEÑOR?

¿Porqué es así, Señor?
Los niños tienen la mirada triste!
¿Perdida la esperanza?
De sus pupilas inocentes, incontenibles
se desprenden las lágrimas.

"De los tales, el reino de los Cielos";
así como dijiste.
Empero en sus semblantes
es hondo el desconsuelo;
porque es la incomprensión
el odio y no el amor,
lo que en el corazón
de los hombres persiste.

En la culminación del Vía-Crucis,
el ser que redimiste,
hecho al imagen del Padre,
inconcebiblemente enceguecido,
reniega de su prójimo y
se aniquila a sí mismo!

....

Por eso es que los niños,
el futuro del mundo,
en su desesperanza
tienen los ojos tristes ...!

E.N. Curet
Junio 30, 1984.